

**ISPAN TILIDAGI KASBIY LEKSIKANING O'ZBEK TILIDA EKVIVALENT
TARJIMASINI ANIQLASH YO'LLARI**

*Ilmiy rahbar: Begmatov A'zam
Ergasheva Gulira'no Alisher qizi
Samarqand davlat chet tillar
instituti Roman German fakulteti
gulirano842@gmail.com*

Annotatsiya. Maqolada ispan tilidagi kasbiy leksikaning o'zbek tilidagi ekvivalent tarjimasini aniqlash yo'llari muhokama qilinadi. Kasbiy leksika - bu muayyan soha yoki faoliyat bilan bog'liq maxsus atamalar va iboralardan iborat bo'lib, ularning to'g'ri tarjimasini professional muloqotda muhim ahamiyatga ega. Maqolada ispan tilidagi kasbiy leksikani o'zbek tiliga tarjima qilishda yuzaga keladigan qiyinchiliklar, tarjima usullari va strategiyalari, shuningdek, madaniy kontekstning ahamiyati ko'rib chiqiladi. Ispan va o'zbek tillaridagi kasbiy leksikaning o'ziga xos xususiyatlari tahlil qilinadi va samarali tarjima uchun zarur bo'lgan tavsiyalar beriladi.

Kalit so'zlar: Ispan tili, O'zbek tili, Kasbiy leksika, Tarjima, Ekvivalentlik, Tilshunoslik, Tarjima usullari

Аннотация. В статье рассматриваются способы определения эквивалентного перевода профессиональной лексики с испанского на узбекский язык. Профессиональная лексика включает в себя специальные термины и выражения, относящиеся к определенной области или деятельности, правильный перевод которых важен в профессиональном общении. В статье анализируются трудности, возникающие при переводе профессиональной лексики с испанского на узбекский язык, методы и стратегии перевода, а также важность культурного контекста. Анализируются специфические особенности профессиональной лексики в испанском и узбекском языках и даются рекомендации, необходимые для эффективного перевода.

Ключевые слова: Испанский язык, узбекский язык, профессиональная лексика, перевод, эквивалентность, лингвистика, методы перевода

Annotation. The article discusses ways to determine the equivalent translation of professional vocabulary in Spanish into Uzbek. Professional vocabulary consists of special terms and expressions related to a particular field or activity, the correct translation of which is important in professional communication. The article examines the difficulties encountered in translating professional vocabulary from Spanish into Uzbek, translation methods and strategies, as well as the importance of cultural context.

The specific features of professional vocabulary in Spanish and Uzbek are analyzed and recommendations necessary for effective translation are given.

Keywords: Spanish language, Uzbek language, Professional vocabulary, Translation, Equivalence, Linguistics, Translation methods

KIRISH.

Tarjima jarayoni, xususan, kasbiy leksikaning o'zaro tarjimasini, tilshunoslikda muhim o'rin tutadi. Ispan va o'zbek tillari, o'zlarining boy tarixi, madaniyati va ijtimoiy kontekstlari bilan birga, o'ziga xos kasbiy leksikaga ega. Kasbiy leksika — bu muayyan soha yoki faoliyat bilan bog'liq maxsus atamalar va iboralardan iborat bo'lib, ularning to'g'ri tarjimasini professional muloqotda muhim ahamiyatga ega. Ispan tilida ishlatiladigan kasbiy terminlar ko'pincha o'ziga xos tushunchalarni ifodalaydi va ularni o'zbek tiliga tarjima qilishda qiyinchiliklar tug'dirishi mumkin. Ispan tilidagi kasbiy leksika, asosan, iqtisodiyot, tibbiyot, huquq, ta'lim va texnologiya kabi sohalarda keng qo'llaniladi. Har bir soha o'zining maxsus atamalari bilan ajralib turadi va bu atamalar ko'pincha boshqa tillarga to'g'ri tarjima qilinmasligi mumkin. Masalan, tibbiyotda ishlatiladigan terminlar ko'pincha ilmiy va texnik jihatdan aniq bo'lishi kerak, shuning uchun ularni to'g'ri tarjima qilish juda muhimdir. Bunday holda, professional mutaxassislar tomonidan tayyorlangan lug'atlar va manbalar yordamida tarjima jarayonini soddalashtirish mumkin. Tarjima jarayonida ekvivalentlikni aniqlash muhim ahamiyatga ega. Ekvivalentlik - bu bir tilning atamasining boshqa tilga to'g'ri kelishi yoki mos kelishi demakdir. Ispan tilidagi kasbiy terminlar ko'pincha o'zbek tilida to'g'ridan-to'g'ri ekvivalentga ega bo'lmasligi mumkin. Bunday hollarda, tarjimonlar sinonimlar, paraphrasing yoki kontekstga mos keladigan boshqa iboralarni izlashlari zarur. Bu jarayonda madaniy kontekstni hisobga olish ham muhimdir, chunki har bir til o'zining madaniyati va an'analariga asoslangan bo'ladi.

Bundan tashqari, tarjimonlar kasbiy leksikani tarjima qilishda ma'lum strategiyalarni qo'llashlari kerak. Bular qatoriga terminologik tadqiqotlar o'tkazish, professional mutaxassislar bilan maslahatlashish va mavjud manbalardan foydalanish kiradi. Tarjima jarayonida sifatni ta'minlash uchun tarjimonlar har doim yangiliklardan xabardor bo'lishlari va sohadagi o'zgarishlarni kuzatib borishlari zarur. Ushbu maqolada ispan tilidagi kasbiy leksikaning o'zbek tilidagi ekvivalent tarjimasini aniqlash yo'llari batafsil ko'rib chiqiladi. Tarjima usullari, strategiyalari va madaniy kontekstning ahamiyati tahlil qilinadi. Shuningdek, kasbiy leksikani samarali tarjima qilish uchun zarur bo'lgan tavsiyalar beriladi. Maqola davomida ispan va o'zbek tillaridagi kasbiy terminlarning o'ziga xos xususiyatlari ham tahlil qilinadi. Bu jarayon professional muloqotda aniqlik va tushunishni ta'minlash uchun muhimdir.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI.

Ispan tilidagi kasbiy leksikaning o'zbek tilida ekvivalent tarjimasini aniqlash yo'llari tilshunoslik va tarjima sohasida muhim o'rin tutadi. Bu jarayon, asosan, kasbiy terminologiyaning aniq va to'g'ri tushunilishi, shuningdek, professional muloqotda samaradorlikni ta'minlash uchun zarurdir. O'zbek tilida bu sohada bir qator olimlar tadqiqotlar olib borgan. Masalan, O'zbekiston davlat jahon tillari universitetining professorlari va o'qituvchilari ispan va o'zbek tillaridagi kasbiy leksikaning o'zaro munosabatlarini o'rganish bilan shug'ullanadilar. Ular terminologik tadqiqotlar olib borib, ispan tilidagi kasbiy atamalarni o'zbek tiliga tarjima qilishda yuzaga keladigan qiyinchiliklarni tahlil qiladilar. Bu olimlar, shuningdek, kasbiy leksikaning o'ziga xos xususiyatlari va kontekstual muammolarni aniqlashga qaratilgan ilmiy ishlar yozadilar.

O'zbek tilida kasbiy leksikani o'rganish va tarjima qilishda yana bir muhim figura - filologiya fanlari doktori, professor Tursunova Gulnora. U ispan va o'zbek tillaridagi kasbiy terminlarning ekvivalentligini aniqlash uchun turli xil metodologiyalarni ishlab chiqdi. Uning tadqiqotlari, ayniqsa, tibbiyot va iqtisodiyot sohalaridagi terminlarni o'zaro tarjima qilishda qo'llaniladi. Tursunova o'z ishlarida madaniy kontekstni hisobga olishning ahamiyatini ta'kidlaydi, chunki har bir tilning o'ziga xos madaniyati va an'alariga asoslangan terminlari mavjud.

Shuningdek, O'zbekiston Milliy Universiteti professorlari tomonidan olib borilgan tadqiqotlar ham e'tiborga molikdir. Ular ispan tilidagi kasbiy leksikani o'zbek tiliga tarjima qilish jarayonida ekvivalentlikni aniqlash uchun zamonaviy lingvistik usullarni qo'llaydilar. Ularning ishlarida terminologik lug'atlar yaratish va ularni yangilash masalalari ko'tariladi. Bu jarayon, albatta, professional sohalarda ishlovchi mutaxassislar uchun muhim resurs bo'lib xizmat qiladi. Bundan tashqari, O'zbekistonda ispan tili o'qituvchilari va tarjimonlari tomonidan tashkil etilgan seminarlar va treninglar ham kasbiy leksikaning tarjimasini bo'yicha bilimlarni oshirishga yordam beradi. Bunday tadbirlar doirasida ispan tilidagi terminlarning o'zbek tilidagi ekvivalentlarini aniqlashga qaratilgan amaliy mashg'ulotlar o'tkaziladi. Umuman olganda, ispan tilidagi kasbiy leksikaning o'zbek tilida ekvivalent tarjimasini aniqlash yo'llari ko'p qirrali va murakkab jarayondir. O'zbek olimlarining tadqiqotlari bu sohada yangi yondashuvlar va metodlarni ishlab chiqishga yordam beradi. Bu jarayon professional muloqotda aniqlik va tushunishni ta'minlash uchun zarurdir.

TADQIQOT METODOLOGIYASI.

Ispan tilidagi kasbiy leksikaning o'zbek tilida ekvivalent tarjimasini aniqlash jarayoni tilshunoslik va tarjima sohasida muhim tadqiqot yo'nalishidir. Ushbu tadqiqot metodologiyasi bir necha bosqichlardan iborat bo'lib, har bir bosqichda aniq maqsadlar va usullar belgilangan.

Birinchi bosqich - nazariy asoslarni o'rganish. Bu bosqichda ispan va o'zbek tillaridagi kasbiy leksikani o'zaro taqqoslash uchun mavjud ilmiy adabiyotlar, lug'atlar va terminologik resurslar tahlil qilinadi. Ispan tilidagi kasbiy atamalarni aniqlashda

ularning konteksti va madaniy xususiyatlari ham hisobga olinadi. Bu jarayonda tilshunoslik, madaniyatshunoslik va tarjima nazariyasi kabi sohalardan foydalaniladi.

Ikkinchi bosqich - empirik tadqiqot. Bu bosqichda ispan tilidagi kasbiy leksika bilan bog'liq real materiallar to'planadi. Masalan, tibbiyot, iqtisodiyot, huquq va boshqa sohalarda ishlatiladigan terminlar to'plangan matnlar, maqolalar va hujjatlar tahlil qilinadi. Ushbu materiallar orqali ispan tilidagi terminlarning o'zbek tilidagi ekvivalentlari aniqlanadi. Bu jarayonda korpus lingvistika usullari qo'llanilishi mumkin, ya'ni katta hajmdagi matnlarni tahlil qilish orqali terminlarning ishlatilish kontekstini o'rganish.

Uchinchi bosqich - tarjima jarayonining o'rganilishi. Bu bosqichda ispan tilidagi kasbiy terminlarning o'zbek tiliga tarjima qilish jarayoni chuqur tahlil qilinadi. Tarjima jarayonida yuzaga keladigan qiyinchiliklar, ambiguitetlar va kontekstual muammolar aniqlanadi. Shuningdek, tarjimonlarning tajribasi va ularning ishlash uslublari ham o'rganiladi.

To'rtinchi bosqich - natijalarni tahlil qilish va umumlashtirish. Ushbu bosqichda olingan natijalar tahlil qilinadi va kasbiy leksikaning o'zbek tilida ekvivalentlarini aniqlash bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqiladi. Bu tavsiyalar professional muloqotda ispan va o'zbek tillarida ishlovchi mutaxassislariga yordam beradi.

Shuningdek, metodologiya doirasida interaktiv usullar, masalan, seminarlar va treninglar o'tkazish orqali amaliy tajribalar almashinuvi ham muhim ahamiyatga ega. Bunday tadbirlar ispan tili o'qituvchilari va tarjimonlariga kasbiy leksikaning tarjimasini bo'yicha bilimlarni oshirish imkonini beradi. Umuman olganda, ispan tilidagi kasbiy leksikaning o'zbek tilida ekvivalent tarjimasini aniqlash metodologiyasi ko'p qirrali yondashuvni talab etadi va bu jarayon ilmiy tadqiqotlar orqali yanada rivojlanishi mumkin.

TAHLIL VA NATIJALAR.

Ispan tilidagi kasbiy leksikaning o'zbek tilida ekvivalent tarjimasini aniqlash jarayoni, tilshunoslik va tarjima sohasida muhim ahamiyatga ega. Ushbu jarayonni tahlil qilishda bir nechta asosiy yo'llar va metodlar mavjud. Birinchidan, ispan tilidagi kasbiy leksikani o'rganish uchun mavjud ilmiy adabiyotlar va lug'atlardan foydalanish muhimdir. Ispan tilidagi terminologiya bo'yicha maxsus lug'atlar va ilmiy maqolalar tahlil qilinadi. Bu jarayonda kasbiy sohalarning o'ziga xos terminlari, ularning ishlatilishi va konteksti o'rganiladi. Masalan, tibbiyot, iqtisodiyot yoki huquq sohasidagi terminlar o'zaro taqqoslanadi.

Tarjima usuli (Strategiya)	Ispancha professional termin	O'zbekcha ekvivalenti	Soha bo'yicha tahliliy izoh
To'liq ekvivalentlik	Derecho civil	Fuqarolik huquqi	Huquqshunoslik sohasida tushunchalar xalqaro standartlarga mos, shuning uchun so'zma-so'z va aniq muqobili mavjud.
Deskriptiv (Tavsifiy)	Sobremesa	Ovqatdan keyin suhbatlashib o'tirish	Ispan madaniyatiga xos bo'lgan professional xizmat ko'rsatish/turizm atamasi. O'zbek tilida bitta so'z bilan berib bo'lmaydi.
Kalkalash (Nusxa ko'chirish)	Rascacielos	Osmono'par bino	Arxitektura va qurilish sohasi. Ispancha "rasca" (ishqalash) va "cielos" (osmonlar) so'zlarining nusxasi yaratilgan.
Transliteratsiya / Transkripsiya	Protocolo	Protokol	Diplomatiya va rasmiy ish yuritish. Xalqaro termin bo'lgani uchun fonetik jihatdan moslashtirilgan.
Funksional o'xshashlik	Letrado	Advokat / Huquqshunos	Sud-huquq tizimi. Ispaniyada "letrado" keng ma'noda tushunilsa, o'zbek tilida uning funksional vazifasiga ko'ra "advokat" deb olinadi.
Semantik modifikatsiya	Pyme (Pequeña y mediana empresa)	Kichik va o'rta biznes subyekti	Iqtisodiyot sohasi. Ispancha qisqartma (abbreviatura) o'zbek tilida mazmunan kengaytirib tarjima qilinadi.

Jadvalning tahlili

Jadval ma'lumotlari ispan tili professional leksikasini o'zbek tiliga tarjima qilishda quyidagi qonuniyatlarni ochib beradi:

✓ Terminologik aniqlik (To'liq ekvivalentlik):

Huquq, tibbiyot va texnika kabi aniq fanlarda ispan va o'zbek tillari o'rtasida to'liq ekvivalentlik yuqori darajada. Bu ushbu sohalarning global miqyosda unifikatsiya qilinganligi bilan izohlanadi. Masalan, "Derecho civil" termini hech qanday qo'shimcha izohlarsiz o'zbek tilidagi "Fuqarolik huquqi" tushunchasiga to'liq mos keladi.

✓ Madaniy va ijtimoiy to'siqlar (Tavsifiy tarjima):

Ispan tilidagi ba'zi kasbiy yoki ijtimoiy-kasbiy atamalar (masalan, turizm va xizmat ko'rsatishdagi "Sobremesa") o'zbek tilida leksik bo'shliq (lakuna)ni yuzaga keltiradi. Bunday hollarda tarjimon so'zning ma'nosini tushuntirib berishga majbur bo'ladi. Bu usul terminning aniqligini saqlasa-da, nutqning ixchamligini kamaytiradi.

✓ Strukturaviy moslashish (Kalkalash):

Yangi texnologiyalar va me'morchilikka oid atamalar ko'pincha kalkalash usuli bilan o'zlashtiriladi. Ispan tilidagi so'z yasalishi modeli o'zbek tiliga ko'chirib o'tkaziladi ("Rascacielos" - "Osmono'par"). Bu tilning lug'at boyligini yangi tushunchalar hisobiga boyitishning eng samarali yo'llaridan biridir.

✓ Funksional yondashuv:

Ba'zida ispancha termin o'zbek tilida bir necha ma'nolarga ega bo'lishi mumkin. "Letrado" so'zi kontekstga qarab "huquqshunos", "advokat" yoki "maslahatchi" deb tarjima qilinishi mumkin. Bunda ekvivalentni aniqlash yo'li terminning bajaradigan vazifasiga (funksiyasiga) tayanadi. Ispancha kasbiy leksikani o'zbek tilida ifodalashda bitta qolipdan foydalanib bo'lmaydi. Ekvivalentni aniqlashda sohaning tabiati, terminning xalqaro maqomi va har ikki xalqning milliy-madaniy tushunchalari inobatga olinishi shart. To'g'ri tanlangan tarjima usuli professional mulohazada axborotning aniq yetkazilishini ta'minlaydi

Ikkinchidan, empirik tadqiqotlar o'tkazish zarur. Bu jarayonda ispan tilidagi kasbiy matnlar to'planadi va ularning o'zbek tiliga tarjimasi amalga oshiriladi. Matnlar orasida ilmiy maqolalar, hujjatlar va boshqa professional materiallar bo'lishi mumkin. Ushbu materiallar yordamida ispan tilidagi terminlarning o'zbek tilidagi ekvivalentlari aniqlanadi va ularning ishlatilish konteksti o'rganiladi. Uchinchidan, tarjima jarayonining o'rganilishi juda muhimdir. Tarjima jarayonida yuzaga keladigan qiyinchiliklar, masalan, ambiguitetlar va kontekstual muammolar tahlil qilinadi. Tarjimolarning tajribasi va ularning ishlash uslublari ham o'rganiladi. Bu jarayonda interaktiv usullar, masalan, treninglar va seminarlar o'tkazish orqali amaliy tajribalar almashinuvi ham foydali bo'ladi.

Natijalar esa bir necha jihatdan tahlil qilinadi. Birinchidan, ispan tilidagi kasbiy leksikaning o'zbek tilidagi ekvivalentlari aniqlanadi va ularning ishlatilish konteksti ko'rsatiladi. Ikkinchidan, tarjima jarayonida duch kelinadigan qiyinchiliklar va muammolar belgilab olinadi. Uchinchi jihatdan, olingan natijalar asosida tavsiyalar ishlab chiqiladi, bu esa professional muloqotda ispan va o'zbek tillarida ishlovchi mutaxassislariga yordam beradi. Umuman olganda, ispan tilidagi kasbiy leksikaning o'zbek tilida ekvivalent tarjimasini aniqlash jarayoni ko'p qirrali yondashuvni talab etadi. Bu jarayon ilmiy tadqiqotlar orqali yanada rivojlanishi mumkin bo'lib, tarjima sohasida yangi bilimlar va tajribalar almashinishiga imkon yaratadi. Natijada, ikki til o'rtasidagi muloqotni yanada samarali qilish uchun zarur bo'lgan bilimlar to'plami shakllanadi.

XULOSA.

Ispan tilidagi kasbiy leksikani o'zbek tiliga tarjima qilish jarayoni nafaqat lug'aviy muvofiqlikni topishni, balki har ikki tildagi terminologik tizimlarning o'ziga xos xususiyatlarini chuqur tahlil qilishni talab etadi. Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, ekvivalent tarjimini aniqlashda funksional-semantik tahlil, kontekstual yondashuv va qiyosiy-tipologik metodlar asosiy o'rin tutadi. Kasbiy terminlarning ko'p ma'noliligi va milliy madaniy o'ziga xosligi tufayli tarjimada to'liq ekvivalentlikka erishish qiyin kechadi. Bunday hollarda kalkalash, deskriptiv (tavsifiy) tarjima yoki qisman muqobil variantlarni tanlash samarali yo'l hisoblanadi. Xulosa qilib aytganda, ispancha kasbiy terminlarning o'zbekcha muqobilini yaratishda soha mutaxassislarining xalqaro terminologik bazalari va zamonaviy lug'atlardan tizimli foydalanish tarjima sifatini ta'minlovchi muhim omildir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Dadaboev, H. O'zbek tili leksikologiyasi va terminologiyasi: Nazariya va amaliyot masalalari. – "Akademnashr", 2017. – 145-b.
2. Ismatullaev, N. Tarjima nazariyasi masalalari: Kasbiy leksika va terminologik tizimlar tahlili. – Toshkent: "Universitet", 2011. – 118-b.

3. Jalolov, J.J. Chet til o‘qitish metodikasi va tillararo qiyosiy o‘rganishning lingvistik asoslari. – Toshkent: "O‘qituvchi", 2012. – 245-b.
4. Mamatov, A.E. Hozirgi o‘zbek adabiy tili: Leksikologiya va so‘z yasalishi muammolari. – Toshkent: "Fan va texnologiya", 2005. – 140-b.
5. Musayev, Q. Tarjima nazariyasi asoslari: Til va madaniyat o‘rtasidagi aloqalarning tarjimadagi in’ikosi. – Toshkent: "Fan", 2005. – 215-b.
6. Salomov, G‘. Tarjima nazariyasiga kirish: Ekvivalentlik va adekvatlik tamoyillari. – Toshkent: "O‘qituvchi", 1978. – 285-b.
7. Tukhtasinov, I. Tarjima jarayonida ekvivalentlik va adekvatlik muammolari: Ingliz, ispan va o‘zbek tillari misolida. – Toshkent: "Navro‘z", 2016. – 130-165-b.
8. Umirova, S. Soha terminologiyasi va tarjima muammolari: Kasbiy leksikani shakllantirishning lingvistik yo‘llari. – "Innovatsiya-Ziyo", 2020. – 78-b.